

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**TÉMA RASISMU A HOMOSEXUALITY V DĚTSKÝCH
POHÁDKÁCH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Aneta Miklasová

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Daniel Bína, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 31. března 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu Doc. PhDr. Danielu Bínovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Dále děkuji respondentům, kteří věnovali svůj čas vyplnění dotazníku.

OBSAH

ÚVOD	2
TEORETICKÁ ČÁST	
1 POHÁDKA	3
1.1 VÝVOJ POHÁDKY	4
1.2 FUNKCE POHÁDKY	5
1.3 DRUHY POHÁDEK	6
2 AUTORSKÁ POHÁDKA	7
2.1 VÝVOJ	7
2.2 ČESKÁ AUTORSKÁ POHÁDKA	8
2.3 KLASIFIKACE AUTORSKÉ POHÁDKY 90. LET 20. STOLETÍ	10
3 LITERATURA PRO DĚTI PO ROCE 1989	13
4 KULTURÁLNÍ STUDIA	16
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 VYBRANÉ KNIHY	18
5.1 LINDA DE HAAN A STERN NIJLAND	18
5.2 MARKÉTA PILÁTOVÁ – JURA A LAMA	21
5.3 IVONA BŘEZINOVÁ – ZAČAROVANÁ TŘÍDA	24
5.4 HANA DOSKOČILOVÁ – O MAMĚ ROMĚ A ROMSKÉM PÁMBÍČKOVÍ	26
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	32
6.1 VÝSLEDKY ANALYTICKÝCH OTÁZEK	32
6.2 VÝSLEDKY MERITORNÍCH OTÁZEK	33
6.3 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	36
6.4 VYHODNOCENÍ CÍLŮ	37
RESUMÉ	41
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	45
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Cílem mé práce je představení dětských knih, jejichž primární funkcí je seznámit malé čtenáře s kontroverzními tématy homosexuality a rasismu a následné provedení výzkumného šetření. Pojem rasismus může být trochu zavádějící, jelikož mým záměrem je nalézt knihy, které danou problematiku zpracovávají tak, aby děti naučily toleranci vůči etnickým menšinám, čímž by rasové nesnášenlivosti předešly.

Toto téma jsem si zvolila, protože mi přišlo přínosné zpracovat ucelený výklad o knižních titulech obsahující výše uvedená témata, a také proto, že bych chtěla zmapovat názor veřejnosti na četbu a tvorbu těchto knih.

Vybrané téma úzce souvisí se sociologií a psychologií, proto v teoretické části vymezím pohádku jakožto zkoumaný objekt v psychologii, pedagogice a samozřejmě v lingvistice. Stručně popíši vývoj pohádky v Čechách i v zahraničí a zaznamenám českou autorskou tvorbu pro děti a mládež po roce 1989. V samostatné kapitole věnující se autorské pohádce provedu klasifikaci autorské pohádky 90. let 20. století a pokusím se datovat její vznik. V závěru teoretické části představím kulturní studia, jejichž intencí je zkoumání vztahů současné společnosti a kultury, jež lze vnímat jako jeden z možných podnětů, které napomohly vzniku moderních pohádkových příběhů zachycujících sociální problémy novodobé společnosti.

V praktické části vyhledám příslušné knihy, u nichž zaznamenám přijetí veřejností v České republice i v zahraničí, poskytnu základní informace o autorovi a popíši obsah díla, včetně vlastních poznatků o zakomponování tématu do pohádkového prostředí. Součástí této práce je i průzkum provedený pomocí dotazníkového šetření. Na základě zjištěných dat předložím názory respondentů, jež se vyjádří k vhodnosti četby těchto knih dětem a popularitě vybraných titulů. Dále se pokusím zjistit, zdali by zvolené knihy mohly být edukačním prostředkem, podporujícím větší politickou korektnost, multikulturní pochopení a toleranci. Vyhodnocení získaných responzí zaznamenám v závěrečné zprávě obsahující procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí.

1 POHÁDKA

Vytvořit jednotnou definici pohádky je velmi obtížné, jelikož se pohádkou v kontextu výchovy zabývají tři vědecké disciplíny (pedagogické vědy, psychologie a literární věda). Pokud bychom tedy chtěli získat co nejpřesnější charakteristiku, museli bychom vytvořit jakýsi průnik zmíněných disciplín.

V pedagogice lze pohádku považovat za potenciální prostředek výchovy. Současně je ovšem nutné říci, že takto nebyla vždy vnímána. V první polovině 20. století se dokonce objevily tzv. boje o pohádku, jejichž hlavním mottem bylo to, že pohádky odvádějí pozornost od reality. Pokusy o zrušení pohádky byly neúspěšné a ve společnosti stále přetrvával názor, který zastával např. teoretik J. Streit, že pomocí pohádky můžeme v dětech založit a upevňovat mravnost.¹

V oblasti psychologie je pohádka vnímána jako nedílná součást socializace dítěte. Nejenže je zde naplněna teorie vzoru, jenž se rozvíjí u dětí mladších sedmi let, ale současně aktivuje i fantastické myšlení. Dále v pohádce objevujeme ustálené formule (bylo – nebylo, někde za sedmero horami a sedmero řekami), jež napomáhají dítěti se vyrovnat se svými vnitřními problémy a konflikty.²

V literatuře je pohádka vymezena následovně: „*Epický útvar lidové slovesnosti, méně často nazývaný také báchorka, který procházel ústním předáváním z generace na generaci a později byl sběrateli folkloristiky v nějaké podobě (nebo častěji v několika různých podobách) zaznamenán. Ve skutečnosti je však pohádka jednou z nejsložitějších literárních oblastí, užívající převážně prózu...*“³ Ovšem ani tato definice není úplná, protože nezahrnuje vymezení autorské pohádky. Tradiční pohádku tedy můžeme vnímat jako písemný záznam ústně předávaných příběhů bez konkrétního autora.

Pohádková imaginace vytváří magický svět, který pracuje s vlastními přírodními zákony a nerespektuje vnější kontext společenské či historické reality. Samotné příběhy

¹ STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992.

² FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Překlad Kristina Černá, Jan Černý. Praha: Portál, 2008.

³ CHALOUPEK, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. Brno: Centa, 2005. s. 727.

fungují podle vlastních autonomních zákonů, takže oproti skutečnému světu jsou mnohem bezstarostnější a spravedlivější.

1.1 VÝVOJ POHÁDKY

Pohádkové motivy můžeme datovat již od 13. století př. n. l., kdy byl v Egyptě nalezen pohádkový příběh *O dvou bratřích*. Pohádkami se zabývali i známí filosofové, kteří vycházeli z bájí a mýtů.

Pohádkové motivy prostupují rovněž žánry středověké literatury, čímž zrcadlí pro středověkého člověka mísení reality a fantastična. Pro středověké písemnictví zůstává pohádka pouze dílčí látkovou inspirací.⁴

Zhruba v 16. století se začínají objevovat první pokusy o ucelené a samostatné zpracování folklorních pohádek. Nejvýznamnější z těchto pokusů jsou dobově populární *Líbezné noci* od G. Straparoly, což jsou zábavně pojaté novely, z nichž třetina je převyprávěním kouzelných pohádek. První samostatnou sbírkou pohádek je kniha s názvem *Pentameron*, kterou napsal G. Basile.⁵

Od 18. století se pohádka řadí do žánru zábavné literatury, jenž je uplatňován v měšťanských rodinách a rovněž při výchově dětí. Za zakladatele jsou považováni bratři Grimmové, jejichž díla poprvé směřují přímo k dětskému čtenáři, a právě díky nim se pohádka stává součástí dětské literatury. Jejich tvorba je mnohem drsnější ve srovnání s ostatními pohádkovými příběhy. Nový vztah k pohádce tvoří generace romantiků, kteří v ní objevují poznání historie národa.

V českém prostředí projevují soustavný zájem o lidovou pohádku obrozenci až ve 40. letech 19. století. V roce 1838 vychází první sbírka pohádek s názvem *Národní české pohádky a pověsti*, jejímž autorem je Jakub Malý. Ovšem skutečnou sběratelskou hodnotu mají až pohádky B. Němcové (1820–1862) a K. J. Erbena (1811–1870), kteří dané příběhy vypravěčsky upravují. Dále je pro 19. století charakteristická veršovaná epika s pohádkou reprezentována např. satirou *Král Lávra* od K. Havlíčka Borovského (1821–1856).

V 2. pol. 19. století sběratelská činnost pomalu mizí a začínají se objevovat autorské pohádky, jež se snaží pohádkové příběhy více zracionalizovat a polidštit. „*Na konci první*

⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 22.

⁵ Tamtéž, s. 475.

poloviny 20. století se rozmohl folklorismus, který k nerozeznání prolíná aktualizující parafráze klasických látek s autorskou iluzivně folklorní pohádkovou tvorbou. Plynule navazuje na starší, zejm. protektorátní zvýznamnění národnosti a lidovosti, popř. regionalisty, začleňuje se však umělecky invenčním způsobem již do kontextu socialistické literatury ovládané požadavkem nejednoznačné personifikace dobra a zla i optimistického řešení rozporů v duchu kolektivismu.“⁶ Největšího tvůrčího rozmachu autorská pohádka dosahuje v 60. letech 20. století. V těchto letech dochází také k medializaci pohádkové tvorby, např. tvorba rozhlasová (*Hajaja*) a televizní (*Večerníček*). O několik let později se setkáváme s hranými či animovanými pohádkami, které většinou doprovází knižní prozaická podoba.

1.2 FUNKCE POHÁDKY

„Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní nemohou plně porozumět.“⁷

Pohádka má vedle funkce výchovné a vzdělávací i funkci terapeutickou. Může pomoci s neznámými citovými reakcemi či komplikovanými mezilidskými vztahy. Zdánlivě nedůležitý pohádkový „happy end“ je pro duševní rozvoj dítěte velmi podstatný, protože v době, kdy dítě teprve začíná poznávat svět, je důležité, aby vidělo svět optimisticky.

Jedním z dalších sdělení pohádek je to, že zrcadlí různé zkoušky a překážky, které musíme v životě překonat. V pohádce je tento fakt vyobrazen pomocí úkolů či zkoušek, které hrdina, i přes veškeré nezdary, vždy nakonec splní. Také polarizace, jež se v pohádkách objevuje v různých formách, je velmi podstatná, protože: „Poučovat děti například o dobru a zlu nebo o etických principech jednání abstraktními pojmy je aktivita zhora zbytečná, protože takovému jazyku děti nerozumějí. Princip dobra a zla musí být jasně vykreslen ve srozumitelných činech a personifikován ve zřetelně čitelných postavách.“⁸

Někteří lidé odmítají současné autorské pohádky, protože v nich nenachází tradiční model dobra a zla. Podle mě je ale nezbytné vytvářet moderní pohádky, jež včas reagují

⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 479.

⁷ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. s. 7.

⁸ Tamtéž, s. 14.

na problémy dané společnosti a doby a snaží se je přeložit do jazyka, kterému porozumí dětský čtenář. Pomocí takovýchto příběhů můžeme předejít např. xenofobnímu nebo homofobnímu jednání.

Ve zkratce by se dalo říci, že ať se jedná o tradiční či autorskou pohádku, vždy bude poskytovat zábavu, dobrodružství, ponaučení a rozvíjet porozumění psanému slovu.

1.3 DRUHY POHÁDEK

Pokud bychom chtěli provést přesnou typologii pohádek, museli bychom zde uvést každého autora, jenž vymyslel své vlastní rozdělení. Tomuto se raději vyhneme a provedeme základní klasifikaci pohádek podle původu.

Lidová – anonymní pohádka byla původně určena dospělým. Jedněmi z nejrozšířenějších jsou pohádky kouzelné. Objevují se zde často nadpřirozené bytosti či kouzelné předměty. Syžety těchto příběhů vycházejí z archaických mýtů a jsou spojeny s bolestnou zkouškou, se symbolickou smrtí či stykem s duchy. Tento druh bývá chybně zaměňován s legendární pohádkou, která zpracovává biblické motivy. Dalším typem lidové pohádky jsou zvířecí příběhy, v nichž jsou právě zvířata hlavními hrdiny. Obsah těchto knih je většinou mravoučný, moralistický a alegorický. Poslední a nejmladší vrstvu tohoto členění tvoří pohádky novelistické, jež nám ukazují každodenní život včetně sociální a společenské problematiky.⁹

Podle Věry Vařejkové můžeme lidovou pohádku rozdělit do dvou dílčích skupin. A to na pohádku folklorní (ústně předávaný příběh z generace na generaci) a literární (literárně zaznamenaná adaptace lidové pohádky).¹⁰

Autorská – umělá pohádka, „*geneticky mnohem mladší, se také opírá o žánrový princip neskutečna, ovšem lidovou tradici vědomě překračuje.*“ Obsahuje aktualizační prvky, jako např. civilizační změny, etnické či etické problémy. Oproti lidové pohádce je primárně určena dětskému recipientovi. Zpravidla je subjektivnější a užívá komplikovanější a volnější kompozice. Umělé pohádce se budeme blíže věnovat v následující kapitole.¹¹

⁹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

¹⁰ VAŘEJKOVÁ, Věra: *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm, 1998.

¹¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

2 AUTORSKÁ POHÁDKA

„Autorská pohádka má mnohdy ontologický charakter, proto se více než se schválnostmi a prudkými zásahy do pohádkového světa vyznačuje naznačením cesty. Základ tvoří reálný, nikoli pohádkový svět, jak je tomu ve folkloru, přitom zábavnou formou dochází k propojení vnějšího a vnitřního, reálného a fantazijního nebo snového světa, mísí se vnímání s poznáváním.“¹²

2.1 VÝVOJ

Datovat vznik autorské pohádky je velmi obtížné, jelikož se tato informace v mnoha publikacích liší. Podle většiny dostupné literatury je za skutečného autora umělé pohádky považován **Hans Christian Andersen** (1805–1875). Dánský spisovatel, dramatik, básník a pohádkář je autorem mnoha textů. Jeho příběhy jsou zasazeny do dobově neobvyklých exteriérů (města, dětské pokoje, dvorky). Jím zpracovávaná témata můžeme nazvat nadčasovými, protože se věnoval jako první sociální otázce nebo společenským problémům. Největší inspirací mu byly jeho vlastní zážitky a lidová vyprávění, která následně upravoval. Jeho pohádky jsou primárně určeny dětským čtenářům, avšak obsahují i skrytou pointu, kterou odhalí až dospělý čtenář například v knize *Nezbedný kluk*. Andersenovy pohádky jsou typické tím, že nekončí happy endem.

Dalším autorem věnujícím se problémům současného světa, byl **Oscar Wilde** (1854–1900). Pohádky tohoto autora byly psány spíše pro dospělé recipienty, protože byly plné ironie, symbolů a jinotajů, které nemohl dětský čtenář objevit. V roce 1888 vydal soubor pohádek *Šťastný princ a jiné pohádky*, kde můžeme zaznamenat postupné vytrácení inspirace folklorem.

Do 19. století patří představitel nonsensové prózy Lewis Carroll (1832–1898), autor knihy s názvem *Alenka v kraji divů*, v níž ožívají předměty a prolínají se zde různé fantastické děje. Carrollovy příběhy svým rozsahem a logickou osnovou přesahují běžnou pohádku, a proto se dočkají uznání až ve 20. století.

Dále bychom neměli opomenout Alana Alexandra Milna (1882–1956), který napsal pro svého syna světoznámého *Medvídka Pú* a Carla Collodiho (1826–1890), jenž zvětšil dřevěného panáčka Pinocchia.

¹²URBANOVA, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. s. 75.

„*Tvorba Andersena, Carrolla a Milna znamená pro vývoj autorské pohádky zásadní zlom. Vytyčili široký okruh námětů a tvůrčích postupů, které další autoři obměňovali a rozvíjeli.*“¹³

Ve 20. století se pozměnily hlavní motivy autorské pohádky. Autoři vycházeli hlavně z fantazie, která může náš svět obohatit a zachránit. Zároveň kladli velký důraz na odlišení dobra a zla.

Jednou z hlavních představitelk světové autorské pohádky minulého století je švédská spisovatelka Astrid Lindgrenová (1907–2002). Mezi její nejznámější díla patří *Pipi dlouhá punčocha*, *Karkulína ze střechy* a *Děti z Bullerbynu*. Další severskou autorkou je Tove Janssonová (1914–2001), jež ztvárnila světoznámého Muminka, který byl adoptován cizí rodinou. Jejím cílem bylo představit svět plný tolerance a porozumění. Do této skupiny patří také britský autor Roald Dahl (1916–1990). K jeho nejznámějším dílům se řadí *Karlík a továrna na čokoládu*, *Matylda* a *Jakub a obří broskev*.

V těchto letech vzniká nový útvar, který nazýváme pohádkový román. K tomuto typu umělých pohádek můžeme zařadit tvorbu německého autora Michaela Endeho (1929–1995). Jeho díla, např. *Děvčátko Momo a ukradený Příběh, který nikdy nekončí* nelze považovat za „čisté“ pohádky, protože se mísí s dobrodružnou literaturou. Do tohoto útvaru můžeme zařadit i prózu Johna Roalda Reuela Tolkiena (1892–1973) s knihou *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* a Josteina Gaardera (1953) autora knihy *Tajemství karet*. Celosvětově uznávanou autorkou této literatury je Joanne Kathleen Rowlingová (1965), jež ztvárnila heptalogii o čaroději Harry Potterovi. Knihy se staly velmi úspěšnými, byly přeloženy do 67 jazyků a byly vydané téměř po celém světě. Přestože jsou knihy určeny dětským čtenářům, zpracovávají velmi obtížná témata, jako je smrt či oddanost.¹⁴

2.2 ČESKÁ AUTORSKÁ POHÁDKA

Vznik české autorské pohádky se od té světové poněkud liší. Její kořeny můžeme nalézt již v romantismu 19. století u Boženy Němcové, která se snažila lidové příběhy upravit pro dětské publikum.

¹³ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. s. 133.

¹⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

Za oficiální zakladatele autorské pohádky v Čechách jsou dle studijní literatury považováni dva autoři. Jedním z nich je evangelický farář **J. Karafiát** (1846–1929) s knihou *Broučci*, vydanou v roce 1876. Většího uznání se však kniha dočkala až o 19 let později. Existence této knihy je doprovázena rozporuplnými reakcemi, jak obdivem, tak zavrhováním či dokonce zákazem v roce 1948.

Dle knihy *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury* je za zakladatelku rovněž považována **Eliška Krásnohorská** (1847–1926) čerpající z folkloru, který následně upravovala a rozšiřovala, čímž vytvářela vlastní pohádky, např. *Sluníčkové sestry*, *Láska otcovská*.

Ve 20.–30. letech 20. století se začala objevovat otázka po smyslu pohádek. V roce 1929 byla v Lidových novinách otevřena diskuze nazvaná „*Pryč s pohádkou!*“. O několik let později vydal Jaroslav Frey *Boj o pohádku*, ve které vyslovil názor, že folklorní pohádky jsou škodlivé. Tyto názory byly naštěstí ojedinělé, takže tradice pohádkových příběhů pokračovala.¹⁵

Dokonce v těchto letech došlo i k rozvoji druhů autorských pohádek. V roce 1929 se poprvé v literatuře pro děti objevuje autor vypravěč, jehož poprvé použil Josef Čapek (1887–1945) v knize *Povídání o pejskovi a kočičce*. Pro knihu je charakteristický „dětský jazyk“, který zaručuje porozumění u nejmladšího publika.

„*Nové přístupy k autorské pohádce přinesl Karel Čapek. Jestliže se ve folklorní pohádce vydává hrdina do světa, podle Tolkiena do Faerie, kde se setkává s realitou kouzel, magie a nadpřirozených bytostí, odkryl Čapek kouzla a magii jako zcela běžnou součást našeho světa.*“¹⁶

U Čapkových děl můžeme dále zjednodušeně říci, že se nebál kombinovat prvky frašky, dobrodružné literatury nebo komiky, což můžeme zaznamenat v jeho díle *Devatero pohádek* z roku 1932. Na tento způsob psaní později navázal Jan Werich. Dalším inovátorem byl Josef Lada (1887–1945), který převracel typické pohádkové motivy. Tento postup můžeme nalézt v *Nezbedné pohádce* nebo *Pohádkách naruby*. V tvorbě J. Lada, pro kterou bylo příznačné spojení textu a kresby, se odrážely jeho vzpomínky na dětství

¹⁵ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. s. 137.

¹⁶ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. s. 138.

nebo soudobé reálie. Toto spojení bylo typické i pro Ondřeje Sekoru (1899–1967), autora knih o Ferdovi Mravencovi. Příběh představuje skutečný život hmyzu a současně vykresluje charaktery jednotlivých postav.

Za nejúspěšnější období autorské pohádky jsou považována šedesátá léta minulého století. Z tohoto období pochází soubor *Fimfárum* od Jana Wericha. Autor v knize čerpal z folklorní tematiky, používal hovorový jazyk a komentoval děj z hlediska vypravěče. Zároveň se ale nebál použít motivy ze současného světa, což pohádkový děj do jisté míry modernizovalo. Do této kategorie můžeme zařadit tvorbu Václava Čtvrťka (1911–1976), který napsal mnoho předloh pro televizní večerníčky. Jeho tvorba je specifická tím, že do pohádkového děje vstupují pověsti a skutečné historické události např. v pohádkách o Rumcajsovi.

V 70.–80. letech byla autorská pohádka ovlivněna filmem a televizní tvorbou, proto mnoho knih vznikalo až na základě filmové předlohy. Tehdejší autoři, mezi které řadíme např. Miloše Macourka, Ludvíka Aškenazyho, Otu Hofmana, Eduarda Petišku, se inspirovali díly J. Lady nebo K. Čapka, takže stále propojovali skutečný svět s tím pohádkovým a děje navíc obohacovali o prvky science-fiction a fantasy. Literatura po roce 1989 je natolik specifická, že se jí budeme věnovat v samostatné kapitole.

2.3 KLASIFIKACE AUTORSKÉ POHÁDKY 90. LET 20. STOLETÍ

Klasifikaci autorské pohádky provedeme podle studie Jaroslava Tomana *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století* (2003), kde uvádí tři základní typy: imitativně-inovační, nonsensově-parodický a imaginativní.

Imitativně-inovační typ v podstatě vychází z lidové tematiky, ale daná schémata se snaží různými prvky aktualizovat. „*Jejich autoři vnášejí do vyprávění osobní zkušenost, morální postoj a světonázor, vypovídajících o pocitech, tužbách i obavách moderního člověka na konci 20. století.*“¹⁷

Zde bychom mohli uvést knihu Iva Stehlíka (1963) s názvem *Dřevorubecké pohádky* z roku 1999. Autor v ní vychází z folklorní tematiky a zároveň zobrazuje svůj ohleduplný a milující vztah k přírodě. Na jeho tvorbu navazuje Ivona Březinová (1964) titulem *Jak to bylo dál*.

¹⁷ TOMAN, Jaroslav. *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. Století*. In: *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradičnost – inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. s. 47.

Jako základní stavební kámen můžeme uvést iracionální bytosti, které jsou zde více či méně zcivilněny. Nejčastěji jsou zbaveny svých bájných významů a dostávají nový, dobově vyhovující, smysl. V novodobé autorské tvorbě pro děti se staly velmi populárními hororové příběhy a tajuplné historky. Jednou z nejoblíbenějších knih tohoto typu je publikace Vítězslavy Klimentové (1941) *Lexikon ohrožených druhů strašidel – lučních, lesních i domácích* z roku 1992.

Nonsensově-parodický typ vychází z textů, které jsou založeny na fantazii, parodii a nesmyslnostech. „*Parodický přístup spjatý s absurdním viděním, s fantazijní hrou a improvizací, deformuje tradiční látky, náměty, motivy, syžetová schémata i jazyk.*“¹⁸ Nonsensevé pohádky často negují jak svět pohádky, tak i svět reálný. Do tohoto hraničního typu bychom určitě zařadili tvorbu Karla Čapka, Boženy Šimkové (1935) či Ludmily Lojdové (1943). Do této kategorie zařazujeme i tvorbu 70.–80. let, jež vycházela z televizní a filmové předlohy a typické „otcovské pohádky“, o kterých si řekneme více v následující kapitole.

Imaginativní typ představuje sémanticky bohaté texty, které skrze symboly a metafory přináší sdělení dnešnímu člověku a lidské společnosti. Jedná se tedy o nejnáročnější model pohádky, jež vychází z tradičních lidských hodnot jako je láska, spravedlnost či harmonie. Není zde určena věková kategorie recipienta, ale musíme posoudit čtenářskou a sociální gramotnost čtenáře.¹⁹

Do tohoto typu bychom zařadili autorskou tvorbu perzekuovaných autorů, jejichž díla byla oceněna až v devadesátých letech. Jedním z nich je tvůrce Tomáš Pěkný, který jako jeden z prvních podepsal Chartu 77, čímž si uzavřel dveře do uměleckého světa. Až v roce 1990 vydal knihu s názvem *Havran z kamene*, která byla později zdramatizována. Dále sem patří tvorba Ivana Klímy (1931), Karla Šiktance (1928) či Jana Skácela (1922–1989). Imaginativnímu typu pohádky se samozřejmě věnují i mladší autoři mezi jinými Eva Hudečková (1949) s knihou *V moci kouzel* a Marcela Dostálová (1934), jež sepsala *Babiččiny pohádky*.

¹⁸ TOMAN, Jaroslav. *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. Století*. In: *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradičnost – inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. s. 50.

¹⁹ TOMAN, Jaroslav. *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. Století*. In: *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradičnost – inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003.

„Typologickou klasifikaci autorské pohádky 90. let považujeme za přibližnou. Jejím kritériálním východiskem je dominance určitého narativního přístupu a poetiky. V důsledku značné variability žánru vzniká mnoho přechodných, nesnadno zařaditelných typů a žánrových kontaminací.“²⁰

²⁰ TOMAN, Jaroslav. *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. Století*. In: *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradičnost – inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. s. 52.

3 LITERATURA PRO DĚTI PO ROCE 1989

Po změně politického režimu v roce 1989 se samozřejmě otevřely dveře proměnám dětské literatury. S demokratizací přišel nárůst vydávaných publikací, následkem čehož leckdy nebyly literárně na vysoké úrovni. Nakladatelství nerozvážně vydávala neprofesionální edice, čímž se navýšil počet triviální literatury. Dalším negativním důsledkem bylo, že se česká literatura ocitla ve stínu zahraničních publikací. Aby česká tvorba pro děti nabyla ztracené hodnoty, vzniklo nové literární ocenění Zlatá stuha, které začalo být udělováno od roku 1992.²¹

V průběhu první poloviny devadesátých let se ukázalo, že velkým problémem je zaujmout dětského adresáta, protože se objevila média, jež začala přebírat funkce typické pro literaturu. *„Zajímavé vývojové impulzy přinesl na přelomu 20. a 21. století nástup nových nakladatelských domů, které oslovovaly renomované tvůrce, ale daly prostor rovněž nezavedeným autorům, jejichž díla prezentovaly v dokonale propracovaném knižním tvaru (např. Meander, Baobab, Práh, Brio, Argo, Labyrint aj.).“*²²

V literatuře pro mládež se začala objevovat kontroverzní témata, k nimž patří např. drogová závislost, sociální či etnické problémy. Zpracování těchto motivů se následně objevilo i u dětské prózy, kde se autoři snažili propojit závažná témata s pohádkovým prostředím. Jedním z těchto autorů je Iva Procházková (1953), která v roce 2006 zpracovala téma smrti v knize *Myši patří do nebe... ale jenom na skok*. Děj knihy je situován do nebe, kde se potkávají myšák Šupito a lišák Bělobřich, kteří se později stanou nerozlučnými přáteli. Zvířata spolu hovoří o pozemském životě, který je plný strastí i radostí. Ale protože život v nebi netrvá věčně, musí se hrdinové rozhodnout, v jaké podobě se jejich duše vrátí zpět na zem. Autorka zde čerpala z křesťanské i hinduistické tradice, kde se prolíná souznění s přírodou a víra v opravdové přátelství.

Dále se rozvíjí literatura, jež se snaží nabídnout dětským čtenářům jakýsi návod *„k řešení problémových situací běžného života či k dosažení poznávacího cíle...“*²³ Zmiňovaná literatura kombinující estetiku s didaktickými prvky, prostupuje celým

²¹ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. s. 31.

²² ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. s. 32.

²³ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. s. 32.

žánrovým spektrem. Představitelkou tvorby pro nejmenší je Martina Drijverová (1951), která se snaží, skrze svou tvorbu, učit děti toleranci, porozumění a zodpovědnosti. Mezi její díla patří *Kočka Moura a její přátelé*, *Veverka Bára a její přátelé*. Velmi zajímavá je kniha s názvem *Domov pro Mart'any* popisující život desetileté holčičky, jejíž bratr má Downův syndrom. Snaží se vykreslit skutečné životní hodnoty a informovat děti o tomto handicapu.

Vývoj autorské pohádky se od poválečného období příliš nezměnil. Pouze zcivilnění postav a aktualizace témat byly nezbytnou úpravou, jež literatura dnešní doby vyžadovala. Objevuje se například téma ekologie, kterému se věnovala Marie Kubátová (1922–2013) v knize *Pohádka vodnického dědečka* z roku 1990. Také se inspirovala krkonošským folklorem, který zpracovala v knize *Pohádky o Krakonošovi*. Velmi specifické je téma personifikace abstraktních jevů (emoce, nálady, pocity). Jednou z autorek pohádek s touto tematikou je Viola Fischerová (1935–2010), která se věnovala tvorbě pro děti i dospělé. Se zhmotněnou dlouhou chvílí, jež pomáhá malému chlapci během nemoci se setkáváme v její knize *Co vyprávěla dlouhá chvíle*. Dalšími autory podobně laděných pohádek jsou např. Miloš Kratochvíl (1948) nebo Pavel Šrut (1940). V autorské tvorbě nesmíme opomenout pohádky vycházející z rodinného prostředí, které jsou jakýmsi protipólem předešlé tvorby. Typické jsou „otcovské pohádky“ Zdeňka Svěráka (1936) nebo tvorba Arnošta Goldflama (1946), který napsal tituly s názvem *Tatínek není k zahození* nebo *Tatínek 002*.

V devadesátých letech se začala proměňovat i próza pro děti. Vznikají příběhy propojující historická témata se současným světem, v nichž vystupují dětské hrdinové. Autorkami, jež vycházejí z těchto témat, jsou například Ivona Březinová (1964) a Renata Štulcová (1969).

Autoři novodobé tvorby pro děti a mládež se začali mnohem více zajímat o obrázkové knížky. Někteří se snažili použít originální výtvarné techniky, zatímco jejich texty vycházely z tradičních pohádkových motivů. Jednou z nich byla například výtvarnice Dagmar Urbánková (1972), která napsala knihu s názvem *Byl jeden dům*.

Oproti rozkvětu dětské prózy bohužel dochází ke stagnaci dětské poezie. Jedním z příčin bylo, že autoři poezie nedokázali včas zareagovat na změnu společenského dění, a tedy i aktualizaci témat. Až na počátku 21. století začala vznikat zajímavá básnická

tvorba vycházející z folklorní tematiky. Mezi tyto autory můžeme zařadit poezii Radka Malého (1977) nebo sbírku duchovní poezie Zuzany Novákové (1943).

„Do 21. století vstupuje česká literatura pro děti a mládež jako bohatě diferencovaná a plnohodnotná součást národní literatury, jež snese komparaci se světovým literárním kontextem a v některých vrcholných dílech dokáže navázat dialog nejenom s dětským, ale i s dospělým čtenářem.“²⁴

²⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. s. 35.

4 KULTURÁLNÍ STUDIA

Provést ucelený výklad o kulturálních studiích je značně obtížné, jelikož vychází z několika vědeckých disciplín. Proto zde bude uveden pouze jakýsi náhled, jenž představí hlavní podstatu kulturálních studií.

Kulturální studia vznikla v 60. letech 20. století ve Velké Británii na Birminghamské univerzitě. U zrodu této studie stáli tři sociologové (Richard Hoggard, Raymond Williams a Stuart Hall), kteří v roce 1964 stvořili Centrum pro současná kulturální studia. Mezi nejpodstatnější výchozí metodologie bychom zařadili neo-marxismus, strukturalismus (neo-strukturalismus) a kritickou teorii. Od té doby se kulturální studia rozšířila do USA, Afriky, Asie, ovšem každý z uvedených „kulturálních útvarů“ pracuje trochu odlišně. Jejich program lze charakterizovat jako nedůvěřivý vůči dominanci moci a obezřetný vůči kapitalistickému systému, a právě tato politická angažovanost je tím, co kulturální studia odlišuje od jiných oblastí věnujícím se otázkám kultury.²⁵

Kulturální studia pracují na bázi určitého sjednocení několika vědeckých disciplín (sociologie, antropologie, psychologie, lingvistika atd.), z čehož vychází i různorodost zkoumaných témat. Jejich součástí je i popsání problematiky, jež je přítomna v dané kultuře v určitém časovém období. V dnešní době bychom tedy mohli mluvit o problematice homosexuálního nebo neplánovaného rodičovství, hromadné emigrace či homofobii. Vznik nových společenských otázek na sebe samozřejmě váže i aktualizaci témat v oblasti pedagogiky, psychologie a umění.

Shrnutí definicí z knihy *Slovník kulturálních studií* od Chrise Barkera: „*Kulturální studia zkoumají kulturu jakožto oblast tvořenou významy a reprezentacemi, které jsou generovány v rámci praktik označování a s nimi souvisejících kontextů. Zvláště se zajímají o mocenské vztahy a politické důsledky v těchto kulturních praktikách obsažené.*“²⁶

Za jednu z nejvýznamnějších osobností je považován Stuart Hall, který byl v letech 1968–1979 ředitelem Centra pro současná kulturální studia. Široký koncept kulturálních studií obrátil ke kritické úvaze o masových médiích, jež mají v dnešní době obrovský význam, neboť právě média určují vnímání kultury. V roce 1973 sepsal stěžejní koncept

²⁵ BAKRKER, Chris. *Slovník kulturálních studií*. Praha: Portál, 2006.

²⁶ BAKRKER, Chris. *Slovník kulturálních studií*. Praha: Portál, 2006. s. 15.

o přenosu sdělení nazvaný *Kódování/dekódování*, v němž popisuje tvoření a šíření mediálních zpráv a jejich následné přijímání publikem. V modelu také uvádí, že žádná zpráva není jednoznačná a veřejnost není pouze pasivním příjemcem. Pokud tedy dochází ke zkreslení podané informace, tak se jedná o chybu systému, nikoliv tvůrce či příjemce. Na základě tohoto zjištění rozdělil proces komunikace do čtyř fází, jež jsou vzájemně propojené a zároveň nezávislé. Hall ve svých zdrojích uvádí, že čerpal z Marxova *Kapitálu* a *Grundrisse*.²⁷

²⁷ LACHMANN, Filip. Stuart Hall: kulturní studia, kultura a politika. In: *Sociální teorie* [online]. 16.1.2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://socialniteorie.cz/stuart-hall-kulturni-studia-kultura-a-politika/>

5 VYBRANÉ KNIHY

5.1 LINDA DE HAAN A STERN NIJLAND

Linda de Haan a **Stern Nijland** jsou holandské ilustrátorky, které v roce 2000 vydaly svůj debut s názvem *Princ & Princ*. Linda de Haan ilustruje knihy, časopisy a spolupracuje s dětskou televizní stanicí. Stern Nijland vydala v roce 2001 černobílou knihu s názvem *Miss Dientje and the liver sausage mystery*, za kterou obdržela v roce 2002 výroční cenu pro nejlepšího autora dětské knihy.

Knihu do češtiny přeložila **Adéla Elbel**, absolventka holandštiny a němčiny na FF MU a členka hudební skupiny Čokovoko. Během svých cest po Holandsku narazila na tuto knihu a rozhodla se, že ji přeloží a přiveze do Čech. Po návratu domů se pokusila knihu nabídnout několika vydavatelstvím, všichni ji však odmítli s tím, že kniha pro ně není dostatečně atraktivní. Nakonec oslovila nakladatelství Meander, které jí přislíbilo spolupráci, pokud sežene dostatek finančních prostředků. Z tohoto důvodu se rozhodla vystavit pohádkovou knihu na stránkách portálu Hithit.cz. založeném na principu nabízení různých uměleckých děl, jejichž autoři oslovují veřejnost s prosbou o finanční příspěvek na realizaci daného projektu. Pomocí této sbírky se podařilo vybrat 176 %, tedy téměř dvojnásobek požadované částky.²⁸

Základní informace o knize

Holandská pohádková kniha, jež zpracovává téma homosexuality, je určena dětem od 3 let. Hlavním cílem knihy je zakomponovat dané téma do pohádkového příběhu, a díky tomu by děti pochopily, že homosexualita není nic abnormálního či divného. V Holandsku byla kniha vydána za podpory časopisu *Grotergroei*, což je obdoba našich „maminkovských časopisů“.²⁹ Příběh o dvou princích byl přeložen do více než 9 jazyků a stal se předlohou několika divadelních her po celém světě. V roce 2004 vyšlo její pokračování s názvem *King & King & Family*.

²⁸ ELBEL, Adéla. Vydání gay pohádky *Princ & Princ*. In: *Hithit*. [online]. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <https://www.hithit.com/cs/project/80/vydani-gay-pohadky-princ-a-princ>

²⁹ Tamtéž.

Obsah knihy

Princ & Princ je dílem ilustrátorek, nikoliv spisovatelek, takže nemůžeme očekávat dominanci jazykové stránky. Navíc je publikace určena dětem od 3 let, což může být dalším důvodem triviálnosti textu.

Děj začíná obvyklou pohádkovou formulí „*Žili, byli...*“³⁰, z čehož lze vyvodit, že autorky chtěly zasadit kontroverzní téma do prostředí, jež děti důvěrně znají. Dále se v úvodu knihy seznamujeme s královnou, která chce odejít do penze, a proto hledá pro svého syna princeznu. Princ se tento nápad moc nelíbí, ale nakonec se podvolí se slovy „*Dobrá mamá, ať je tedy po vašem. Ještě jsem ale nepotkal princeznu, která by se mi líbila.*“³¹. Ještě té noci královna obvolá „*království po celém světě*“³² a na druhý den pozve princeznu na zámek. V této části je zachycena různorodost princezen, které se přišly ucházet o princovu ruku. Jedna je chytrá, krásná a sportovně nadaná, jiná je hodná, legrační a šikovná, ale žádná ze slečen se princovi pochopitelně nelíbí. Autorky poukazují na to, že ať princ (muži) ukážou jakoukoliv princeznu (ženu), tak žádná se nakonec nestane jeho manželkou. V závěru knihy se objeví poslední z pozvaných princezen, jež přijede se svým bratrem Krasomilem, do nějž se princ na první pohled zamiluje. Je evidentní, že láska je oboustranná, a tak svatbě nestojí nic v cestě. Na konci se dozvídáme, že z princů se stali králové, kteří v království vládli společně. Stejně jako úvod, tak i závěr končí ustáleným pohádkovým obratem „*A všichni žili šťastně až do smrti.*“³³.

Přijetí knihy ve světě

Knihy *Princ & Princ* byla recenzována v mnoha amerických časopisech, např. *School Library Journal* a *Kirkus Reviews*, a na základě těchto hodnocení získala čestné uznání za „nejneobvyklejší knihu roku“. Deník *San Francisco Chronicle* označil knihu jako „progresivní“ a *Philadelphia Gay News* prohlásily, že se jedná o skvělou knihu, která učí mladé čtenáře toleranci k párům stejného pohlaví.³⁴

Ve Velké Británii existuje program s názvem *No Outsiders*, který využil knihu *Princ & Princ* jako učební pomůcku pro uvedení studentů do problematiky homosexuality.

³⁰ HAAN, Linda de. *Princ & Princ*. Praha: Meander, 2013. Nestránkováno.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Wikipediacontributors. King & King. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [online]. 16.2.2016 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=King_%26_King&oldid=705237081

Jedním z jeho cílů je prevence šikany studentů, kteří jsou LGBT³⁵, případně těch, kteří mají LGBT rodiče. Celý program je pod záštitou Ministerstva školství.

Dílo však zdaleka nevyvolalo jen pochvalné reakce, hlavně v Americe se objevilo mnoho kritiků, zejména z řad sociálních konzervativců, které pobuřoval obsah knihy.

V roce 2005 byl předložen, republikánským kongresmanem Walterem B. Jonesem ze Severní Karolíny, návrh zákona, jenž by zřizoval národní komise složené z rodičů. Tyto komise by pak posuzovaly vhodnost knih, které mají základní školy v knihovnách. Součástí návrhu zákona bylo také represivní opatření spočívající v tom, že státům, které nezřídí příslušné komise, nebudou vypláceny prostředky z federálního vzdělávacího fondu. Navrhovaný zákon naštěstí neprošel výborem.

Obsah knihy byl dokonce diskutován na jedné z politických debat hlavních kandidátů demokratické strany, kteří byli vyzváni, aby se ke knize vyjádřili. John Edwards a Barack Obama zastávali názor, že by se dětem neměl zamezovat přístup této knize. Zatímco Hillary Clintonová ve své reakci přisoudila zodpovědnost za rozhodnutí, zda umožnit dítěti přístup ke knize, rodičům.³⁶

Ostré boje probíhaly v roce 2005 v Oklahomě. Členové zákonodárského sboru předložili petici instituci OMLS³⁷, která měla přimět knihovny, aby umístily knihu do sekce literatury pro dospělé. Dokonce přišli s myšlenkou, že kniha, která vyobrazuje jiný než tradiční model rodiny, je pornografie. Členové OMLS o petici hlasovali a rozhodli, že knihy obsahující „kontroverzní nebo citlivá“ témata patří do oddělení, kam mají přístup pouze dospělí. Další omezení byla doplněna v roce 2008, kdy byl přidán požadavek, aby takto „kontroverzní knihy“ byly umístěny na policích nejméně 150 cm nad zemí, čímž by byly mimo dosah dětí.

Kniha *Princ & Princ* se v USA dokonce objevila na seznamu „zakázaných knih“, což v tomto kontextu znamená kniha, na kterou byla podaná školou nebo knihovnou formální stížnost. Většina stížností obsahovala požadavek, aby kniha byla odstraněna z knihoven nebo alespoň přeřazena do jiných sekcí. Mezi dětskými „zakázanými“ publikacemi je *Princ & Princ* na 4. místě, předním jsou jen knihy *Daddy's Room mate*,

³⁵ LGBT je anglická zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby.

³⁶ Wikipedia contributors. King & King. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [online]. 16.2.2016 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=King_%26_King&oldid=705237081

³⁷ OMLS je anglická zkratka označující Oklahoma Metropolitan Library System.

Heather Has Two Mommies a Tango Makes Three. V seznamu všech zakázaných knih za období 2000–2009 je *Princ & Princ* na 20. místě ze 100.³⁸

Přijetí knihy v Čechách

Pokud budeme vycházet pouze z relevantních zdrojů, jsme nuceni konstatovat, že kniha byla veřejností přijata velmi kladně, což je podpořeno i skutečností, že publikace byla vydána za pomoci veřejné sbírky. Naopak je nutné dodat, že v České republice se neobjevil žádný školní či vzdělávací projekt, jenž by chtěl knihu použít jako pedagogický prostředek. Přestože se jedná o první knihu v Čechách zaznamenávající problematiku stejnopohlavních párů, překvapivě nevyvolala mnoho bouřlivých reakcí.

Pokud mluvíme o neoficiálních reakcích, měli bychom zmínit i stanoviska vycházející z veřejných diskuzí, vesměs se odehrávajících pod články, jež informují o existenci této knihy. Majoritní část zastávala názor (více či méně vulgární), že představit toto téma dětem, a ještě formou pohádky, je nemyslitelné. Mnoho z nich se odvolávalo na to, že dítě v tak nízkém věku utrpí šok a bude se vyvíjet abnormálním způsobem. Nutno dodat, že drtivá většina příspěvků byla anonymní, tudíž nemůžeme dohledat odborné znalosti diskutujících jedinců.

Posoudit zdali je toto téma vhodné pro předškolní děti či nikoli, není předmětem mé práce, ale považuji za vhodné citovat zde názor dětského psychologa Jaroslava Šturny: *"Princ a princ je však jakousi pomůckou, jak v dítěti vybudovat toleranci, aniž by se rodiče museli bát, že by došlo k poškození jeho vnímání tradičního modelu rodiny. Beztak si všimnou, že pro kamaráda ze školky třeba chodí dvě maminky nebo dva tatínci. Pohádky nejsou nic jiného než podobenství života."*³⁹

5.2 MARKÉTA PILÁTOVÁ – JURA A LAMA

Markéta Pilátová (1971) je česká spisovatelka, novinářka a hispanistka. Vystudovala historii a romanistiku na FF Univerzity Palackého v Olomouci. Nejprve pracovala v redakci týdeníku *Respekt*, a poté odcestovala do Argentiny a Brazílie, kde učila potomky českých krajanů.

³⁸ Wikipediacontributors. King & King. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [online]. 16.2.2016 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=King_%26_King&oldid=705237081

³⁹ bk. Milé děti, žili byli dva princové. Milovali se, a tak se vzali. In: *Česká televize*. [online]. 23. 5. 2013 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1096662-mile-deti-zili-byli-dva-princove-milovali-se-a-tak-se-vzali>

Je autorkou románů *Má nejmilejší kniha* a *Žluté oči vedou domů*, které byly nominovány na cenu Magnesia Litera a Cenu Josefa Škvoreckého. Kromě prózy píše i básně a pohádky pro děti, jež nás budou samozřejmě zajímat nejvíce. Napsala úspěšnou pohádku *Víla Vivivíla a stíny zvířat* a její pokračování s názvem *Víla Vivivíla a piráti jižního moře*, dále knihy *Kiko a tajemství papírového motýla* a *Gorilí táta*. V roce 2012 napsala knihu *Jura a lama*.

Základní informace o knize

Knihy *Jura a lama*, ilustrovaná Dorou Dutkovou, byla vydána v roce 2012 nakladatelstvím LePress, které se orientuje na literaturu pro lesby. Tím že se jedná o pohádkový příběh, oslovuje jinou čtenářskou obec než doposud. Tento krok do neznáma se jim osvědčil a v roce 2015 vydávají další pohádkovou knihu s názvem *Jedno morče a dvě mámy* od nizozemského autora Pietera Fellerera.

Jedná se o první českou pohádkovou knihu zabývající se tématem homosexuality. Kniha je určena dětem od 4 let, tedy pro děti předškolního věku. Malé děti vnímají matku a otce jako tradiční rodinu, proto se Pilátová snaží nenásilnou formou ukázat i nekonformní rodičovství, kde mohou figurovat dvě matky případně dva otcové. Dané téma však autorka zmiňuje jen okrajově, jinak je pohádka plná mluvících zvířat a dobrodružství. Kniha *Jura a lama* sice nezískala prestižní literární ocenění, jako je u knih Markéty Pilátové zvykem, ale obdržela cenu bePROUD za přínos LGBT komunitě za rok 2012.⁴⁰

Obsah knihy

Děj knihy se odehrává na farmě, jež se nachází ve vysokých horách Jestřábníkách. Na tomto harmonickém místě žijí dvě matky Jula a Jola, které společně vychovávají syna Juru. Obě, bývalé muzikantky, mají rády pletení šál a chování ovcí. Jejich vzhled, podobnost jmen a společné koníčky nejsou náhodné. Autorčiným záměrem bylo popsat fungující pár, ve kterém figurují dvě ženy, jež mají mnoho společného.

Jednoho dne se na farmě objeví nákladřák, který přiveze stádo lam. Jelikož pochází lamy z dalekých krajů, mluví jinou řečí a také odlišně vypadají, což se ovšem nelíbí

⁴⁰ bePROUD – 2012.*bePROUD*. [online],[cit. 2016-03-21]. Dostupné z <http://www.beproud.cz/rocniky/2012.html>

místním ovčím žijícím na farmě již několik let. V této části příběhu můžeme vysledovat i téma xenofobie založené na etnicitě, které autorka zakomponovala do zvířecího prostředí.

Druhého dne z rána maminky odvedly lamy na pastvu vysokou do hor, tam byla totiž tráva ošlehaná větrem, a ta chutnala lamám ze všeho nejvíc. Jakmile byly lamy pryč z dohledu, tak je ovce začaly pomlouvati a vymýšlet si báchorky o pokladu, jež lamy střeží. Tohle všechno slyšel malý beránek Julek, až příliš důvěřivý a zvědavý, takže se rozhodl, že se vydá do hor a poklad najde.

Když hledal cestu na horskou pastvu, potkal zcestovalého kocoura Micifu, kterému řekl své plány o nalezení pokladu, jež vlastní „podivná stvoření“ (lamy). Moudrý kocour, se mu snažil vysvětlit, že jsou to pouhé lži a pomluvy, ale beránek jeho rad nedbal. Přece jen to „*slyšel doma v ovčíně a je těžké nevěřit tomu, co vám doma povídají.*“⁴¹ A tak se vydal zasněženou krajinou na cestu.

Cesta k lamímu pokladu byla tak dlouhá, až beránek zapomněl, kudy měl vlastně jít a zabloudil. Když už byl příliš unavený a promrzlý, schoulil se do sněhu pod pařezem a usnul. Jakmile se na farmě přišlo na to, že beránek zmizel, všichni se ho vydali hledat. Celé beránkovo nevydařené dobrodružství sledovala krtčí královna Krtka Brtka, která ho zachránila před umrznutím. V kouzelné krtčí noře se nakonec sešli všichni, jež zatoulaného Julka hledali. Na zpáteční cestu se s nimi vydala i krtčí královna, která ovčím vynadala a nařídila jim, že budou lamy učit česky, aby se navzájem lépe poznaly. Ovce svůj trest pokorně přijaly a ještě se omluvily.

Kniha zpracovává mnoho témat, jež jsou v dnešní společnosti velmi aktuální. Jedním z nich je, že aniž by si to lidé uvědomovali, pomluvami a předsudky komplikují život sobě i ostatním. V textu jsem záměrně citovala část, ve které beránek říká, že báchorce o pokladu věří, protože mu to říkali „doma“. Podobné situace můžeme pozorovat i v běžném životě, v němž si děti utvářejí názory prostřednictvím svých rodičů, protože to je zatím jediný zdroj informací, který je pro ně nezpochybnitelný.

⁴¹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Praha: LePress, 2012. s. 29.

Přijetí knihy

Budeme-li porovnávat přijetí této knihy s výše představenou publikací o dvou princích, zjistíme, že Markéta Pilátová dané téma, jež je společností stále vnímáno jako přinejmenším kontroverzní, zakomponovala do kouzelného příběhu mnohem decentněji, nežli holandské autorky, což mělo za následek vřelejší přijetí. Autorka s knihou absolvovala několik veřejných čtení, včetně kurzů pletení, které měli Jura a jeho dvě mámy tolik rádi.

5.3 IVONA BŘEZINOVÁ – ZAČAROVANÁ TRÍDA

Ivona Březinová (1964) je česká prozaička, absolventka Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem. Na téže univerzitě v roce 1989 získala doktorát, a následně působila jako asistentka na katedře českého jazyka. V roce 2005 začala přednášet na Literární akademii Josefa Škvoreckého, kde od roku 2008 zastává pozici vedoucí katedry tvůrčího psaní a umělecké publicistiky.

Autorčinou doménou je to, že se ve své tvorbě nezaměřuje jen na určitou skupinu čtenářů. Mezi jejími tituly nalezneme romány pro dospívající, příběhy pro malé čtenáře, pohádky a lepopela. Její literární díla byla oceněna řadou prestižních cen. V roce 2000 získala Zlatou stuhu za knihy *Jmenuji se Alice*, *Začarovaná třída* a *Jmenuji se Ester*. Dále obdržela několik cen udělovaných Sukovou studijní knihovnou literatury pro mládež, jež chce touto formou upozornit veřejnost na kvalitní literární tituly.

Základní informace o knize

Začarovaná třída byla poprvé vydaná v roce 2002 pod záštitou nakladatelství Amulet. Publikace byla veřejností přijata velmi kladně, takže byla vydaná ještě v reedicích v letech 2004, 2006 a 2012. Zajímavé ilustrace vytvořil Jaromír F. Palme, český hudebník, výtvarník a příležitostný herec.

Knihu zpracovávající téma menšin v české společnosti obdržela mnoho literárních cen. V roce 2002 získala Zlatou stuhu a ve stejném roce byla nominována na cenu Magnesia Litera. Dále byla zařazena do projektu BARFIE, což je síť projektů, jež se snaží zlepšit vzájemné porozumění mezi evropskými dětmi pomocí literatury a jiných médií. Sama autorka řadí mezi nejváženější ocenění pasování na rytířku Řádu krásného slova a zapsání na listinu IBBY. Kniha byla přeložena do pěti jazyků (francouzštiny, romštiny, slovinštiny, slovenštiny, srbštiny), přičemž v každé zemi byla nově ilustrována

Obsah knihy

Na začátku knihy nám autorka popisuje třídu 3. A, do které má zanedlouho nastoupit nový žák. K velkému překvapení paní učitelky Voříškové i pana ředitele do třídy nastoupí žáci tři. Jsou to romští bratři Čáryfuk, Máryfuk a Podkočárník, jejichž rodiče jsou kouzelníci, a oni s nimi cestují po celém světě.

V hodinách českého jazyka a matematiky vůbec nic neuměli, ale za to uměli skvěle kouzlit. Jednou proměnili školní třídu v bazén, jindy přilepili čítanky na strop nebo nechali obživnout zvířata z výkresů. Ovšem to nebylo všechno, na hodině hudební výchovy vykouzlili táborák a předvedli, jak skvěle umí zpívat.

Když kluci nastoupili do nové školy, začaly se ztrácet věci (bunda ze šatny, sova z kabinetu), a přestože nikdo nevěděl, kdo by to mohl být, paní učitelka Maláčová měla hned jasno. „*S romskými dětmi jsou vždycky problémy. To není pravda. Ohradila se paní učitelka Voříšková. Jsou stejní jako ostatní. Hodní i zlobí, chytří i hloupí. A ti chytří a hodní nemohou za to, že těch hloupých a zlobivých znáte víc. Anebo že jsou víc vidět.*“⁴² Dokonce i děti ve třídě si začínaly myslet, že to udělali jejich noví spolužáci, ale poté zjistily, že oni to nebyli. Celou knihou nás provázejí sociální předsudky, protože mnoho lidí bere romskou menšinu jako komunitu nerespektující žádná pravidla. Autorka se snaží tuto generalizaci vyvrátit a popisuje situace, ve kterých se rodiče zajímají o známky svých synů, starají se o ně a nepřejí si, aby se někde toulali sami. Současně poukazuje na fakt, že přestože chlapcům nejde studium, umí skvěle zpívat a tancovat, což dělá velikou radost paní učitelce.

Na závěrečné besídce se kluci rozhodli, že naleznou zloděje, který ukradl všechny věci a pokusil se svalit vinu na ně. Pomocí kouzel odhalí spolužáka Marka, který na ně žárlil kvůli kamarádce Madle, což zapříčinilo jeho nevhodné chování. Na konci dne se kluci rozloučí se slovy, že teď už musí jít a zmizí stejně rychle, jako se na začátku knihy objeví.

Knihy je určena mladším dětem, takže jazyková úroveň i obsah knihy tomu odpovídají. Autorka obohatila děj mnoha humornými situacemi, ve kterých poukazuje jedinečnosti i odlišnosti dětí ve třídě. Téma soužití menšin v naší společnosti popsala trefně, humorně a hlavně tak, že každý, kdo knihu čte, je nucen se nad touto situací zamyslet.

⁴² BŘEZINOVÁ, Ivona. *Začarovaná třída*. Praha: JaS, 2012. s. 57.

Přijetí knihy

Přes kladné přijetí tohoto díla, jak veřejností, tak literární kritikou, dochází k nepříjemné kauze, kdy veřejnost pobouřil úryvek z knihy nazvaný *Mýdlová madla*, jenž byl v roce 2005 otisknut v *Dětské čítance pro druhý ročník ZŠ*. Je zvláštní, že tato kauza, ve které byla čítanka označena za rasistickou, proběhla v médiích až o 6 let později, tedy v roce 2011. Tehdejší vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková označila knihu za „skandální“ a požadovala okamžité stažení z trhu. Bývalý ministr školství Josef Dobeš uznal pochybení, a následně nechal všechny čítanky vydané v letech 2005–2008 odstranit.⁴³

V roce 2009 vyšla kniha v reedici, která již povídku o Mýdlové Madle neobsahovala. Největším problémem bylo vytržení povídky z kontextu. Většina lidí nečetla celou knihu, a tudíž nemohli vědět, že autorčin záměr byl zcela odlišný. Aby se vyhnula případným spekulacím, sama autorka poslala ještě před vydáním jeden rukopis k posouzení Romskému muzeu v Brně, které rozhodlo, že kniha neobsahuje rasistický podtext.

5.4 HANA DOSKOČILOVÁ – O MAMĚ ROMĚ A ROMSKÉM PÁMBÍČKOVÍ

Hana Doskočilová (1936) je dramatičkou, scénáristkou a prozaičkou, publikující pod svým dívčím jménem. Od roku 1954 prošla mnoha zaměstnáními, pracovala jako fakturantka, mzdová účetní nebo asistentka. Literární tvorbě, jakožto svobodnému povolání, se věnuje až od roku 1972.

Své příběhy určené většinou nejmladším čtenářům, v nichž se snaží propojit skutečný život s pohádkovými prvky, často obohatí o nějaké ponaučení. Je autorkou mnoha textů *O krtkovi o kamarádech*, které vytvářela k ilustracím Zdeňka Milera (1924–2011). Ve své tvorbě se věnovala i kontroverzní tématům, jež zpracovala v dílech *Šimsa a Lenoš a rváči z Kloboukova*, v nichž řeší otázku rasové nesnášenlivosti, šikany či různých handicapů. Řadu ze svých titulů i zdramatizovala pro rozhlas a televizi. V roce 2005 získala ocenění Zlatá stuha za celoživotní tvůrčí práci v dětské literatuře.⁴⁴

⁴³ Jan Jiříčka. Cikáni jsou špinaví, líčí maminka v čítance. Školství chce knihu stáhnout. In: *iDNES.cz*. [online]. 7.11.2011 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vladni-rada-pozaduje-podbesovi-stazeni-problematickych-ucebnic-p9g-/domaci.aspx?c=A111107_181834_domaci_jj

⁴⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012.

Základní informace o knize

Kniha *O Mamě Romě a romském Pámбіčkovi: dvanáct romských příkázání, jak je svým dětem vypravují romské maminky* je určena dětem od 8 let. Pohádkový příběh zpracovávající romskou tematiku, se skládá z 12 kapitol, přičemž na konci každé z nich je představeno jedno z romských příkázání formulovaných samotnou Mamou Romou.

V roce 2001 byla vydána nakladatelstvím Amulet za podpory Ministerstva kultury, v současnosti je však tento titul beznadějně vyprodán. Knihu ilustroval Gabriel Filčík, který se zabývá animovanou a grafickou úpravou knih a designem hraček. V roce 2005 bylo dílo oceněno Zlatou stuhou a v roce 2013 bylo zdramatizováno divadlem D21 jako muzikál s mnoha hudebními čísly.

Obsah knihy

Kniha začíná kapitolou *O stvoření světa*, jenž je zde samozřejmě odlišné od biblického výkladu. Autorka změnila označení Boha na romského Pánaboha, který nejprve stvoří vesmír, hvězdy, vítr a vodu a nakonec zvířata a dva lidi. Mezi jednotlivými etapami si chodíval odpočinout, přičemž vždy usnul na milion let. Když se probudil naposledy a zjistil, jak se lidé na zemi chovají, rozhodl se sestoupit na zem a vše napravit. Během svého putování se setkává jen s odmítáním a výhružkami, z čehož je velmi rozmrzelý, a to má za následek, že se začne scvrkávat. Když už je z něho jen malý stařeček, velký sotva jako batole, objeví ho Mama Roma, jež pro něj ukradne loktuši a vezme ho do náruče. Pánbůh vidí její dobré úmysly, a tak nad hříchem přimhouří oči a pronese první romské příkázání: „*Rom je Rom a Romem zůstane.*“⁴⁵

Druhá kapitola s názvem *O dlouhé cestě* začíná útekem Romů z rodné Indie. Romové jsou zde vykresleni jako otroci toužící po svobodě, a proto utíkají ze své rodné země. Na strastiplnou cestu se vydala Mama Roma nesouc Pánaboha v loktuši a její děti. Také v této části bychom mohli nalézt biblický motiv, jenž odkazuje na exodus Židů z Egypta. Stejně jako v Bibli i zde vojsko pronásleduje skupinu otroků. Nicméně v tomto okamžiku se legendy rozcházejí. V dětské knize pronásledovatelé přežívají a řeku Gangu rozestoupí sám Pánbůh, kterého poprosí o pomoc Mama Roma. Romům se příliš nelíbilo,

⁴⁵ DOSKOČILOVÁ, Hana. *O Mamě Romě a romském pámbičkovi: dvanáct romských příkázání, jak je svým dětem vypravují romské maminky*. Praha: Amulet, 2001. s. 12.

že musí prosit spícího Pánaboha o pomoc a čekat na zázrak, a tak vzniklo jejich první přikázání: „*Rom Romovi pomůže vždycky, ale Pánbůh jenom když se probudí*“⁴⁶.

Třetí kapitola, jež nese název *O dešti dešťů*, je výrazně inspirována biblickou potopou světa. V autorčině znění Pánbůh nakazuje Romům, aby utekli do hor a nabrali si dostatek vody, protože se blíží déšť dešťů, což je zákon vymyšlený samotným Pánembohem, který způsobí potopu. Mama Roma nemůže nalézt zdroj pitné vody, a tak vyšle své dva syny do hor, aby přinesli mošny plné vody. Když se bratři vracejí, jeden z nich vodu vypije a mošnu naplní vodou ze zkalené řeky. Pánbůh tuto ničemnost odhalí a chce nezbedného syna poslat do vyhnanství, s čímž Mama Roma nesouhlasí a pronáší třetí přikázání: „*Romové nadevše milují své děti, i ty nehodné.*“⁴⁷

Ve čtvrté kapitole, jež je příznačně nazvána *Údolí bloudění*, byl vyslán nejstarší syn Vajduš, aby našel cestu z bludného kraje. Během svého putování potkal divochy, kteří se ho pokusili zabít, a on sebeobraně střelil prakem jejich vůdce. S obavami, že zabil člověka, se vrátil k Mamě Romě a žádal přiměřený trest. Tohoto úkolu se zhostil sám Pánbůh a nakázal Vajdušovi, že musí vyvést všechny Romy pohromadě z bludného údolí, k čemuž mu měla být nápomocná kouzelná hůl ukazující mu cestu. A jelikož byli nuceni nalézt cestu společně, vzniklo čtvrté přikázání: „*Cokoli udělá jeden Rom, jako by udělali všichni Romové.*“⁴⁸

V páté kapitole nazvané *Za horou hora a pořád do kopce* Romové pokračovali ve své cestě, během které zjistili, že hůl má mnohem větší schopnosti, než si na začátku mysleli. Vajduš ovšem odmítal hůl používat nadarmo, protože se bál, že zázraky mohou být omezené. Během svých cest potkali skupinu jedenácti Dómských dívek a jednoho starého muže. Vajduš dívkám trpícím hladem ochotně pomohl a přizval je k jejich putovní skupině. Během svých cest se spřátelili a svěřovali si pak i ta největší tajemství, to se však nelíbilo jedné z dívek, princezně Aje, jež se pokusila Vajduše uspat a ukrást mu kouzelnou hůl. Tato podlost se jí však nepodařila, protože jakmile se hole dotkla, ta začala svítit a pískat a všechny probudila. Rozhořčený Vajduš vykřikl: *Tohle Vám, Dómové, nikdy*

⁴⁶ Tamtéž, s. 17.

⁴⁷ Tamtéž, s. 22.

⁴⁸ Tamtéž, s. 27.

*neodpustím!*⁴⁹ Tento neuvážený výrok se samozřejmě nelíbil Mamě Romě, a tak pronesla čtvrté přikázání: „*Romové dovedou odpouštět.*“⁵⁰

Šestá kapitola nese název *O veliké beznaději*, protože v ní poprvé všichni klesali na myslí a ztráceli víru, že zvládnou cestu dokončit. Modlili se tak moc, až se z Pánaboha stal zase velký muž, který na hoře Halelujah vstoupil na nebesa. Ve stejném okamžiku se Princezna Aja pohádala se svými sestrami a i s mrtvým pradědečkem zmizela neznámo kam. Během svých osamocených procházek po horách si Vajduš z kouzelné hole vyřezal píšťalku, jejíž tóny slyšel samotný Pánbůh. Šesté přikázání tedy zní: „*Romové dovedou hudbou rozmlouvat s Pánembohem.*“⁵¹

V sedmé kapitole nazvané *O nejpěknějším kousku daleké cesty*, se Romové oženili s Dómskými dívkami. Jediný Vajduš zůstal sám a když se doslechl o království, kde vládne princezna Aja, rozhodl se ji navštívit. Když se Aja dozvěděla o jeho příchodu, uložila mu tři nadlidské úkoly, po jejichž splnění se může stát jejím mužem. Vajduš s pomocí kouzelné píšťalky všechny úkoly splnil a na závěr pronesl větu, jež se stala dalším romským přikázáním. „*Rom dokáže po dobrém skoro všechno, ale po zlém s ním nikdo nic nepořídí.*“⁵² Po té zmizel a vrátil se zpět ke své rodině.

Osmá kapitola se jmenuje *V zemi vousáčů a žlutých melounů*. V této cizokrajné zemi, jak napovídá název kapitoly, se chtěli Romové na chvíli zabydlet, neboť jejich manželky byly v očekávání. Romská rodina věděla, že musí vousáčům nabídnout něco na oplátku, a tak jak mohli, tak vousáčům pomáhali. Jakmile se Romové rozrostli o 11 malých novorozeňat, rozhodli se, že budou pokračovat ve své pouti. Jednoho z nich napadlo, si vyrobit povoz, na kterém budou miminka vozit, ale jelikož neměli dost nožů na vyřezání povozu, vydali se hledat pomoc do vesnice. Když zjistili, že vousáči neumí brousit nože, napadlo je, že jim je mohou nabrousit a na oplátku si vyžádat každý desátý nůž pro sebe. Když byli romští muži s prací u konce, tak jim vousáči ze samé vděčnosti darovali vozík a Vajduš, aby se necítil příliš zavázán, jim dal brusný kámen, protože „*Romové jsou hrdí a nechtějí nic zadarmo*“⁵³. A tak znělo i jejich osmé přikázání.

⁴⁹ Tamtéž, s. 27.

⁵⁰ Tamtéž, s. 33.

⁵¹ Tamtéž, s. 38.

⁵² Tamtéž, s. 43.

⁵³ Tamtéž, s. 49.

V deváté kapitole nazvané *O dobré pověsti* se o Romech rozneslo, jak jsou pracovití a šikovní, a tak na ně v každé vesnici čekali lidé s rozbitými hrnci a tupými noži. V té době byli už Romové celkem bohatí a jídla měli pořád dostatek. Jednoho dne se Mama Roma rozhodla, že už se děti musí pokřtít a vzala iniciativu do vlastních rukou. Říkajíc podivnou modlitbu ponořovala do vody jedno dítě za druhým. Křestní obřad viděl muž z nedaleké vesnice a rozšířil pomluvu, že Romové topí svoje děti. Nejprve se Romové snažili vysvětlit svoje konání, ale nikdo jim nevěřil. Byli z toho tak rozmrzelí, že si vymysleli další příkázání: „*Romové si dobré pověsti váží a dovedou se o ni poprat.*“⁵⁴ Když to slyšel Pánbůh, snažil se romskou rodinu přesvědčit, aby druhou část příkázání změnila, ale už ho nikdo neslyšel, nebo možná nechtěl slyšet.

Desátá kapitola je *O černočerné tmě*, která pohltila romskou rodinu. Romové byli z předchozí zkušenosti natolik ukřivdění, že se z nich stali zlí lidé. Všude kradli, hádali se a nikomu nevěřili. Když už se na to Pánbůh nemohl dívat, seslal na zem malé světýlko, které se rozzářilo v každém z nich. Díky němu si Romové uvědomili své špatné chování a snažili se lidem dokázat, že už se polepšili. Po příchodu do další vesnice jim místní Rom nabídl, že jim okove koně, jeho nabídku nejstarší syn odmítl se slovy, že to zkusí sám. Když lidé viděli, jak jsou Romové šikovní, dali si k nim znovu brousit nože a letovat hrnce. Romská rodina si zde vysloužila spoustu jídla a vydala se znovu na cestu. Z této povídky plyne následující příkázání: „*Práce Romy vždycky zachrání.*“⁵⁵

Jedenáctá kapitola se jmenuje *O toulavé kapce krve*. Tuto kouzelnou kapku mají v krvi všichni Romové, proto tak rádi cestují a nikdy se pořádně neusadí. Tato povídka není jen o romském kočování, ale i o statečné dceři Mamy Romy, jež svou nebojácností zachránila království v Lamuru. Během záchraňování se zamilovala do bázlivého krále, kterého si vzala za muže. Když se děti později ptaly Mamy Romy, jak to, že si jejich sestra vzala zbabělého muže, odpověděla jim jedenáctým příkázáním: „*Statečný Rom potřebuje statečnou ženu, ale statečná Romka má dost odvahy pro celou rodinu.*“⁵⁶

Dvanáctá, a tedy poslední, kapitola nese název *Čtvero ročních období*. V tomto příběhu vstoupili Romové do krajiny, kde se střídala všechna roční období. Romští muži, pro něž to nebylo obvyklé, tím byli zaskočení a vinili Pánaboha, že je včas nevaroval, aby zvolili jinou cestu. Avšak Mama Roma měla jiný názor, tvrdila, že v tomto se příroda

⁵⁴ Tamtéž, s. 54.

⁵⁵ Tamtéž, s. 59.

⁵⁶ Tamtéž, s. 65.

nejvíce podobá lidem, protože nejprve kvete, poté zraje a nakonec se uchýlí k věčnému spánku. V tu chvíli si chlapci uvědomili, že Mama Roma chřadne a ztrácí síly. Během jednoho slunného odpoledne nastal její čas, přišel si pro ni sám Pánbůh, jenž ji odnesl do nebe v loktuši, tak jako tenkrát ona jeho. Na rozloučenou pronesla poslední romské přikázání: „*Naučte se číst a psát.*“⁵⁷ A od té doby se Mama Roma dívá na všechny Romy z nebe a pomáhá Pánubohu včas vstát.

Prvních jedenáct přikázání můžeme vnímat jako zásady romské kultury, které by nám měly pomoci pochopit jejich život, jednání a chování. Poslední přikázání vyslovila Mama Roma pouze pro Romy. Kniha popisuje romskou historii a kulturu velmi zajímavou formou, čímž může být naučná pro děti i dospělé.

Přijetí knihy

Na základě přečtených recenzí a diskuzí si troufám říct, že kniha Hany Doskočilové byla veřejností přijata velmi kladně. Nezaznamenala jsem žádné homofobní či rasistické příspěvky. Jedním z důvodů může být i to, že se autorka nesnaží vykreslit integrování Romů do společnosti, jako je tomu v knize Ivony Březinové, ale „jen“ popisuje putování Romů, jejich báje, pověsti a kulturu.

⁵⁷ Tamtéž, s. 70.

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí standardizovaného dotazníku, jehož obsah byl koncipován tak, aby respondentovi vyplňování nezabralo příliš mnoho času. Anonymní dotazník byl vytvořen na webovém portále Survio.cz, jenž vygeneroval příslušný odkaz, který byl následně rozšířen na sociální síti. Dále byl odkaz cíleně rozesílán osobám s dětmi, abychom získali heterogenní vzorek společnosti.

Cílem výzkumného šetření bylo:

1. Pokusit se přesněji určit postoj české společnosti k dětským knihám s homosexuální a rasistickou tematikou, ve smyslu představení jiných etnických skupin.
2. Pokusit se zjistit, zdali se budou lišit názory na předčítání daných knih v MŠ s ohledem na věk respondentů.
3. Pokusit se zjistit, zdali si respondenti myslí, že by šíření těchto publikací mohlo napomoci eliminaci xenofobních postojů ve společnosti.

Ke splnění výše zmíněných cílů byly stanoveny tři hypotézy:

1. Lidé ve věku 18–24 let budou souhlasit s předčítáním knih v MŠ.
2. Společnost by potřebovala být více informována o psychologickém vývoji dítěte a formování jeho postojů či názorů.
3. Předpokládáme, že vysokoškolsky vzdělaní respondenti si budou myslet, že by předčítání knih mohlo v dětech vybudovat větší toleranci vůči menšinám.

6.1 VÝSLEDKY ANALYTICKÝCH OTÁZEK

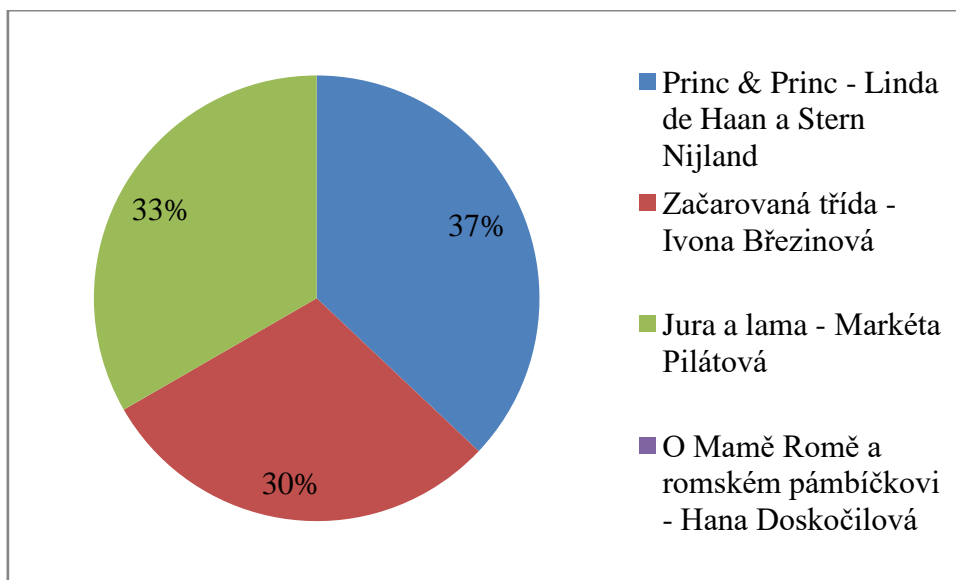
Výsledky byly shromažďovány po dobu čtyř týdnů, během kterých vyplnilo dotazník 73 lidí. Z toho bylo 45 žen a 28 mužů. Většina dotazovaných byla ve věku 18–24 let (64,4 %), druhou největší část tvořili lidé ve věku 25–34 let (16,4 %). Respondentů ve věkové skupině 35–45 bylo shodně jako ve skupině nad 45 let, a to 8,2 %. Zbýlých 2,7 % tvořili lidé pod 18 let. Z uvedeného počtu dotazovaných bylo 54 bezdětných a 19 mělo alespoň jedno dítě. Poslední otázka tohoto druhu zjišťovala dosažené vzdělání respondentů. Majoritní část dotazovaných měla ukončené středoškolské vzdělání (65,8 %), druhou skupinu tvořili vysokoškolsky vzdělaní lidé (19,2 %) a třetí nejpočetnější skupinou

byli respondenti z vyšších odborných škol (6,8 %). Základní a učňovské vzdělání bylo zastoupeno shodnými 4,2 %.

6.2 VÝSLEDKY MERITORNÍCH OTÁZEK

Tato část dotazníku se skládala ze čtyř otázek s uzavřenou odpovědí, přičemž u jedné z nich mohl respondent označit více variant najednou, nebo ponechat otázku bez odpovědi.

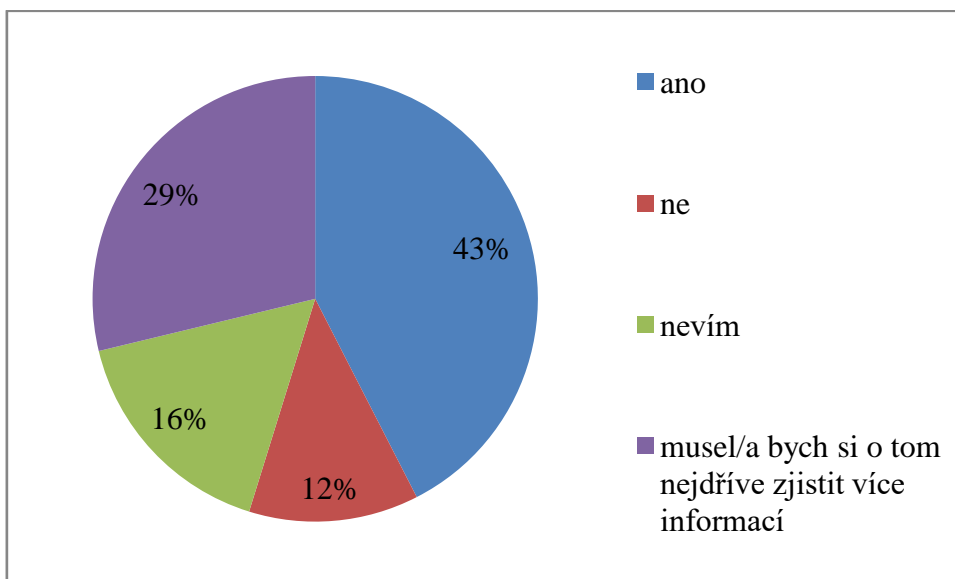
V otázce č. 5 jsme zjišťovali, zdali respondenti znají uvedené knižní tituly. Na výběr byly čtyři knihy, k nimž byly přidány obrázky obálek. Pokud budeme vycházet z grafického znázornění, tak zjistíme, že z dotazovaných 73 lidí znalo 10 respondentů knihu *Princ & Princ*, 6 respondentů znalo pohádku *Jura a lama*, 8 respondentů znalo knihu *Začarovaná třída* a nikdo z dotazovaných neznal knihu *O Mamě Romě a romském pámbíčkoví*. Na základě detailnějšího zkoumání dotazníku jsme zjistili, že 20 lidí znalo alespoň jednu z uvedených knih, z nichž pouze 4 zaškrtnli dva tituly najednou. Velmi zajímavé výsledky vzniknou, pokud se na tuto otázku podíváme s ohledem bezdětnosti. Jak je uvedeno výše, 19 respondentů uvedlo, že má alespoň jedno dítě, z nichž pouze 5 lidí znalo některou z knih.

Graf č. 1: Procentuální zaznamenání knih, které respondenti znali nejvíce.

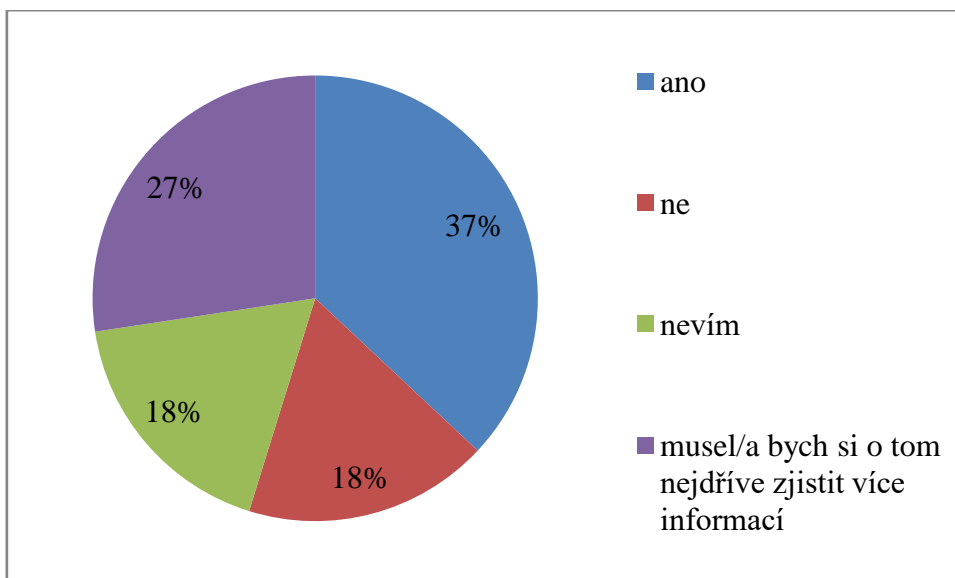
Otázka č. 6 zněla, zdali by respondenti přečetli svým dětem pohádku, která by obsahovala téma rasismu nebo homosexuality, u nichž byly na výběr odpovědi *ano*, *ne*, *nevím* a *musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací*. Nejvíce zastoupená byla odpověď *ano*, která tvořila téměř 43 % dotazovaných. Druhá nejčastější odpověď byla

musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací, jež tvořila 27,4 %. Odpověď *nevím* zvolilo 16,4 % dotazovaných a kategorické *ne* zaškrtnulo pouze 12,3 % lidí, což odpovídá počtu 9 respondentů.

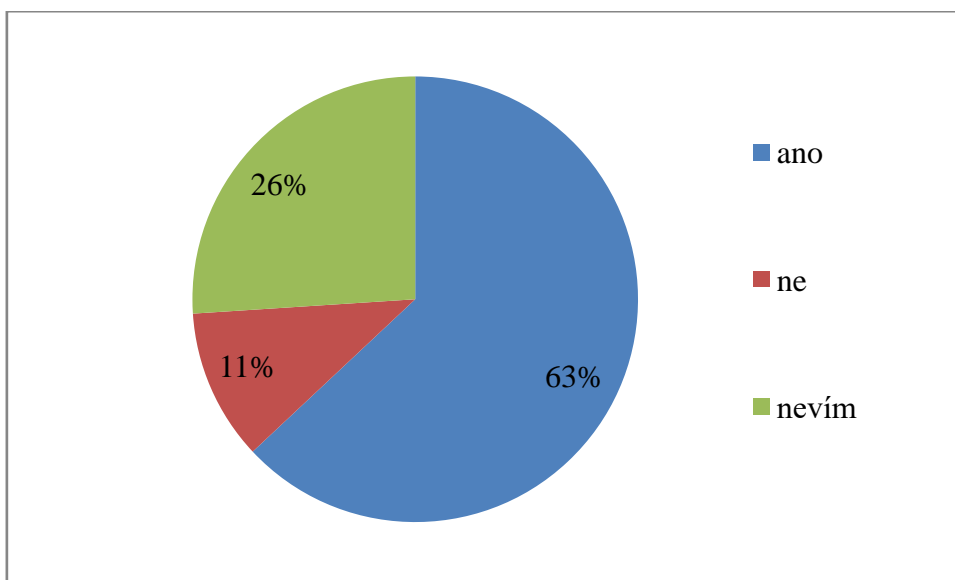
Graf č. 2: Procentuální vyjádření názoru respondentů ohledně četby pohádek, obsahující téma rasismu a homosexuality, svým dětem.

V otázce č. 7 jsme pokoušeli zjistit, zdali by odpovědi respondentů byly odlišné, pokud by měli souhlasit s předčítáním těchto knih v mateřské školce, přičemž výběr odpovědí byl stejný jako v otázce č. 6. Jak můžeme vidět na grafu, tak 37 % respondentů by souhlasilo, což je dle výpočtu o 4 lidi méně než v předešlé otázce, kde odpověď *ano* zaškrtnulo 31 dotazovaných. Odpověď *musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací* byla zastoupena 27 %. Variantu obsahující odpověď *ne* zaškrtnulo 13 lidí, stejně jako odpověď *nevím*. V obou variantách tedy vyšlo 17,8 %.

Graf č. 3: Procentuální vyjádření názoru respondentů ohledně četby pohádek, obsahujících téma rasismu a homosexuality, v MŠ.

V poslední otázce jsme zjišťovali, zdali si respondenti myslí, že by předčítání knih, jež obsahují téma rasismu a homosexuality, mohlo vybudovat větší toleranci vůči menšinám. Na výběr zde byly pouze 3 možnosti: *ano*, *ne* a *nevím*. Jednoznačné *ano* zaškrtnulo 63 % respondentů, odpověď *nevím* si vybralo 26 % lidí. S odpovědí *ne* se ztotožnilo 8 lidí, kteří tvořili zbývajících 11 %.

Graf č. 4: Procentuální vyjádření respondentů na otázku, jestli by předčítání daných knih mohlo vybudovat větší toleranci vůči menšinám.

6.3 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Hypotéza č. 1: Lidé ve věku 18–24 let budou souhlasit s předčítáním knih v MŠ.

K ověření hypotézy jsme použili otázky č. 2, tedy věk respondentů a otázku č. 7, která zjišťovala, zdali respondenti souhlasí s předčítáním knih v MŠ. V analytické části dotazníku jsme zjistili, že 47 respondentů bylo ve věku 18–24 let. Jejich dotazníky byly následně samostatně vyhodnoceny. Odpověď ano zvolilo 13 lidí (27,6 %), více informací by si o tom muselo vyhledat 17 lidí (36 %), odpověď nevím zaškrtno 10 lidí (21,3 %) a 7 (15 %) lidí by s předčítáním v MŠ výslovně nesouhlasilo.

Hypotéza, ve které jsme předpokládali, že lidé ve věku 18–24 budou souhlasit s předčítáním knih s homosexuální a rasistickou tematikou, se nám nepotvrdila, protože pouze 27,6 % by souhlasilo a 36 % respondentů by si muselo zjistit více informací.

Hypotéza č. 2: Společnost by potřebovala být více informována o psychologickém vývoji dítěte a formování jeho postojů či názorů.

K ověření hypotézy jsme použili otázky č. 6, 7 a 8, ve kterých byly na výběr následující odpovědi: *musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací a nevím, nemám o tom dostatek informací*. Pokud respondent zaškrtnl některou z těchto možností, lze předpokládat, že by odpověděl jednoznačné ano či ne, kdyby měl k dispozici dostatek informací. Požadované informace by se daly získat pomocí veřejných diskuzí či různých druhů přednášek, v nichž by hovořili fundovaní lidé. Dalším nedostatkem může být neznalost obsahu knih, protože lidé nemají představu o zpracování kontroverzních témat pro dětského recipienta, což nám dokládá otázka č. 5, ve které jsme zjistili, že alespoň jednu z uvedených knih znalo pouze 20 respondentů.

Pokud budeme při vyhodnocování vycházet z procentuálních výsledků výše zmíněných otázek (otázka č. 6 – 28,8 %, otázka č. 7 – 27,4 %, otázka č. 8 – 26 %), tak můžeme označit hypotézu za pravdivou, protože téměř třetina lidí není dostatečně informovaná v oblasti této problematiky.

Hypotéza č. 3: Vysokoškolsky vzdělaní respondenti si budou myslet, že by předčítání knih mohlo v dětech vybudovat větší toleranci vůči menšinám.

K vyhodnocení analýzy jsme použili analytickou otázku, v níž respondent uváděl své dosažené vzdělání, a otázku č. 8, ve které jsme zjišťovali, zdali by předčítání mohlo napomoci větší toleranci ve společnosti. Ze 73 respondentů bylo 14 vysokoškolsky

vzdělaných. Dotazovaní měli na výběr tři možnosti. Odpověď *ano* zvolilo 9 lidí (64 %), odpověď *nevím* si vybrali 4 lidé (29 %) a odpověď *ne* zvolil pouze 1 respondent (7 %).

Na základě této podrobné analýzy můžeme říct, že hypotéza je pravdivá, jelikož 64 % respondentů s vysokoškolským vzděláním si myslí, že by předčítání pohádkových knih s kontroverzními tématy mohlo napomoci větší toleranci.

6.4 VYHODNOCENÍ CÍLŮ

Jako první cíl jsme si stanovili, že na základě vyplněných dotazníků přesněji určíme postoj české společnosti k dětským knihám s homosexuální a rasistickou tematikou, ve smyslu představení jiných etnických skupin. V otázkách č. 6, 7 a 8 byla nejčastější volena odpověď *ano*, což bylo velmi překvapující. Téměř třetina respondentů opověděla, že by se musela o dané problematice dozvědět více informací, takže jejich názor nebyl jednoznačný. Jen těžko můžeme posoudit, zdali jejich odpovědi vycházely z nezájmu o danou problematiku nebo z toho, že jim není jakožto veřejnosti poskytnut dostatek informací o daném tématu. Bez ohledu na tuto skutečnost si troufám říct, že zvolený vzorek společnosti by souhlasil s představením kontroverzních témat dětem prostřednictvím pohádkové knížky.

Druhým vytyčeným cílem bylo zjistit, zdali se budou lišit názory na předčítání zmiňovaných knih v MŠ s ohledem na věk respondentů. Shromážděné výsledky na otázku č. 6 jsme rozdělili do pěti skupin podle věku respondentů. K vyhodnocení tohoto cíle jsme použili vypracovanou hypotézu a několik dotazníkových analýz, díky nimž jsme zjistili, že všichni respondenti ve věku pod 18 let by souhlasili s předčítáním v MŠ. Dále pak, že ve skupině 18–24 let bylo pro jednoznačné *ano* 27,6 % respondentů a ve skupině 25–34 let zvolilo kladnou odpověď 33 % dotazovaných osob. Respondenti, kterým bylo mezi 35–45 lety, odpověděli v 83,3 % kladnou odpověď. Poslední kategorii tvořili respondenti nad 45 let, z nichž 33 % by souhlasilo s předčítáním knih v MŠ. Nejvíce překvapující výsledek nastal u skupiny respondentů ve věku 35–45 let, u nichž jsme předpokládali, že s předčítáním nebudou souhlasit. Výsledky ostatních skupin se pohybovaly ve velmi podobných hodnotách, takže jsme zjistili, že věk není v tomto případě rozhodující.

Posledním stanoveným cílem bylo zjistit, jestli si respondenti myslí, že by čtení výše uvedených publikací mohlo napomoci větší toleranci ve společnosti. Pokud budeme vycházet z výsledné analýzy, tak zjistíme, že 63 % dotazovaných se ztotožňuje s myšlenkou, že by předčítání speciálních knih mohlo v dětech vybudovat větší toleranci

vůči menšinám. Na základě jedné z hypotéz jsme zjistili, že mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi byla procenta téměř totožná, a to 64 %. Pro porovnání jsme zanalyzovali výsledky respondentů, kteří absolvovali střední školu. I v této skupině jsou výsledky velmi podobné, jelikož téměř 60 % dotazovaných osob odpovědělo kladně. Obecně můžeme říci, že si většina respondentů myslí (bez ohledu na vzdělání), že by knihy s příslušnou tematikou mohly napomoci větší toleranci v naší společnosti.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo jednak představit dětské pohádky obsahující téma homosexuality a rasismu, jednak provést výzkumné šetření zjišťující názor veřejnosti na existenci těchto knih. Při hledání a shromažďování příslušných titulů jsem zjistila, že jich na českém trhu není mnoho. Rozhodla jsem se proto, že v rámci každého tématu představím dvě pohádkové knihy.

V praktické části jsem nejprve zpracovala pohádky věnující se otázce homosexuality. První z nich je debut holandských ilustrátorek s názvem *Princ & Princ*, který zobrazuje romantický vztah mezi dvěma muži. Existenci této knihy provází mnoho negativních reakcí převážně v zahraničí, jež vyvrcholily zapsáním na seznam „zakázaných knih“. Druhým vybraným titulem je dílo Markéty Pilátové s názvem *Jura a lama*, jež je první českou knihou tohoto druhu. Autorka v ní popisuje život rodiny, ve které figurují dvě matky. Kontroverzní téma je do příběhu zakomponováno velmi decentně a vkusně, což možná vedlo ke kladnému přijetí českou společností.

Druhým tématem je rasismus, kde jsem vybrala tituly, které mají za cíl ukázat etnické menšiny tak, aby se ve společnosti předešlo netoleranci a předsudkům ve vztahu k nim. Jednou z takovýchto knih je dílo Ivony Březinové *Začarovaná třída*. Obsahem knihy je soužití romských chlapců a ostatních dětí ve školní třídě. Samotná kniha byla oceněna mnoha literárními i čtenářskými cenami. Následně byla část autorčina textu otisknuta v dětské čítance, jež vyvolala bouřlivé reakce a narčení z rasismu, načež musela být z trhu odstraněna. Poslední knihou je pohádka *O Mamě Romě a romském pámbíčkově*, kterou napsala Helena Doskočilová. Autorka v ní zjednodušeně popisuje dějiny Romů a jejich příchod do Evropy, čímž se snaží poukázat na jejich odlišnou mentalitu a mnohdy nepochopitelné zvyky. I tato kniha byla oficiálně přijata velmi kladně.

Na základě provedeného výzkumného šetření lze konstatovat, že zvolený vzorek společnosti reagoval na předčítání a samotnou existenci těchto knih vesměs pozitivně. Naopak velmi znepokojující je zjištění, že téměř třetina respondentů si myslí, že nemá dostatek informací vedoucích k jednoznačnému rozhodnutí o vhodnosti předčítání zmiňovaných knih. Jednou z možných příčin může být nezájem ze strany veřejnosti, jež se cíleně distancuje od zdrojů sdělujících objektivní informace. Další příčinou může být

nedostatek institucí, jež by tyto informace poskytovaly. Na základě výše uvedených výsledků není příliš překvapující, že jen malé procento respondentů znalo některou z uvedených knih. Nejčastěji byla označována kniha Princ & Princ, jež je vůbec prvním dílem tohoto druhu na českém trhu. K otázce, zdali by předčítání těchto knih mohlo být edukačním prostředkem, vedoucím k větší toleranci ve vztahu k menšinám, se vyjádřilo více jak 60 % respondentů kladně. Z průzkumu také vyplývá, že u jednotlivých odpovědí nebylo možné vysledovat jednoznačné preference dle věku, vzdělání či pohlaví. Výše uvedené výsledky provedeného šetření příliš nekorrespondovaly s informacemi zjištěnými v anonymních diskuzích, ve kterých jsem zaznamenala mnoho nepatřičných příspěvků odsuzujících koncepty knih.

Pokud budu vycházet ze všech dostupných zdrojů, provedeného výzkumu a osobních zkušeností, tak obě kontroverzní témata jsou českou společností přijímána s jistou pasivitou až lhostejností. V současnosti již na českém území působí mnoho organizací usilujících o snazší začlenění menšin do společnosti, ani to však není dostačující k odstranění všudypřítomné homofobie a generalizace. K posunu ve vnímání menšin naší společností by, mezi jinými, mohla napomoci četba vhodných knih, jež by nabídly ucelené informace, vedoucí děti k toleranci již od raného věku.

RESUMÉ

This bachelor thesis represents selected fairy-tale books with themes of homosexuality and racism. In terms of each theme were introduced two of publications in which were included basic informations, contents and public acceptance.

Further it contains a questionnaire survey of public view on reading and existence of such books in which was found out that a majority of respondents think that such books could have been an educational tool ensuring more tolerance in our society.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2.

FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Překlad Kristina Černá, Jan Černý. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-489-2.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.

CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-03-3.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.

VAŘEJKOVÁ, Věra: *Česká autorská pohádka*. Brno: Cerm, 1998. ISBN 80-7204-092-8.

TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež: (tvorba devadesátých let 20. století)*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-170-3.

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7042-668-3.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

- TOMAN, Jaroslav. *Česká autorská pohádka devadesátých let 20. století*. In: *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradičnost – inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. ISBN 80-903339-0-7.
- BAKRKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
- ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.
- HAAN, Linda de. *Princ & Princ*. Praha: Meander, 2013. Nestránkováno. ISBN 978-80-87596-31-9.
- PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Praha: LePress, 2012. ISBN 978-80-904193-3-9.
- BŘEZINOVÁ, Ivona. *Začarovaná třída*. Praha: JaS, 2012. ISBN 978-80-904936-4-3.
- DOSKOČILOVÁ, Hana. *O Mamě Romě a romském pámbíčkovvi: dvanáct romských příkázání, jak je svým dětem vypravují romské maminky*. Praha: Amulet, 2001. ISBN 80-86299-86-4.
- Elektronické zdroje:**
- LACHMANN, Filip. Stuart Hall: kulturní studia, kultura a politika. In: *Sociální teorie* [online]. 16.1.2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://socialniteorie.cz/stuart-hall-kulturalni-studia-kultura-a-politika/>
- ELBEL, Adéla. Vydání gay pohádky Princ a princ. In: *Hithit*. [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://www.hithit.com/cs/project/80/vydani-gay-pohadky-princ-a-princ>
- Wikipediacontributors. King & King. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [online]. 16.2.2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=King_%26_King&oldid=705237081

bk. Milé děti, žili byli dva princové. Milovali se, a tak se vzali. In: *Česká televize*. [online]. 23. 5. 2013 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1096662-mile-deti-zili-byli-dva-princove-milovali-se-a-tak-se-vzali>

bePROUD – 2012.*bePROUD*. [online].[cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.beproud.cz/rocniky/2012.html>

Jan Jiříčka. Cikáni jsou špinaví, líčí maminka v čítance. Školství chce knihu stáhnout. In: *iDNES.cz*. [online]. 7.11.2011 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vladni-rada-pozaduje-po-dobesovi-stazeni-problematickyh-ucebnic-p9g-/domaci.aspx?c=A111107_181834_domaci_jj

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Graf č. 1: Procentuální zaznamenání knih, které respondenti znali nejvíce.....	33
Graf č. 2: Procentuální vyjádření názoru respondentů ohledně četby pohádek, obsahující téma rasismu a homosexuality, svým dětem.	34
Graf č. 3: Procentuální vyjádření názoru respondentů ohledně četby pohádek, obsahujících téma rasismu a homosexuality, v MŠ.	35
Graf č. 4: Procentuální vyjádření respondentů na otázku, jestli by předčítání daných knih mohlo vybudovat větší toleranci vůči menšinám.	35

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Dotazník – homosexualita a rasismus v dětských pohádkách**1. Pohlaví**

- muž
- žena

2. Věk

- pod 18
- 18–24
- 25–34
- 35–45
- nad 45

3. Máte děti?

- ano
- ne

4. Nejvyšší dosažené vzdělání

- ZŠ
- učiliště
- SŠ
- VOŠ
- VŠ

5. Znáte některou z uvedených knih?

- Princ & Princ - Linda de Haan a Stern Nijland

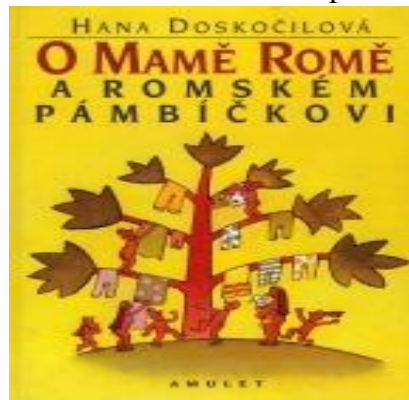
- Jura a lama - Markéta Pilátová

- Začarovaná třída - Ivona Březinová

- Mamě Romě a romském pambíčkoví - Hana Doskočilová

6. Přečetli byste svým dětem pohádku, která by obsahovala téma rasismu nebo homosexuality?

- ano
- ne
- nevím
- musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací

7. Souhlasili byste s předčítáním těchto knih v MŠ?

- ano
- ne
- nevím
- musel/a bych si o tom nejdříve zjistit více informací

8. Myslíte si, že by předčítání těchto knih mohlo v dětech vybudovat větší toleranci vůči menšinám?

- ano
- ne
- nevím, nemám o tom dostatek informací